

יושב בסוכה בשמיני עצרת

הנה הישן בסוכה בשמיני לוקה משום בל תוסיף, כמבוי בעירובין צ"ו א'. והנה יש למצוא אופן שאיש ילקה משום בל תוסיף ואשה לא תלקה, ע"פ כמה הקדמות. ראש דבר יש לברר אם אשה שישבה בסוכה בשמיני יש בה בל תוסיף, וכן יש לדון בכל מ"ע שהזמן גרמא אם הוסיפה בה כגון הוסיפה בציצית וכדו', והראוני בס' חיים וברכה אות ה' סעיף ע' שהביא מעיקרי הד"ט סי' ל"ג בשם ספר שדה הארץ ח"ג סי' ל"ב שאשה שהוסיפה עוד מין בד' המינין עוברת בבל תוסיף.

והנה בתו' סוכה ג' א' כ' דמי שהיה יושב בסוכה ושולחנו בתוך הבית שאמרו בזה לא קיימת מצות סוכה מגזירה שמא יאכל חוץ לסוכה הרי שחז"ל ביטלו בזה מצות סוכה מה"ת, ובר"ן דף כ"ח מבואר שמה"ת יצא ידי סוכה ורק מדברנו לא קיים, והיינו דס"ל להתו' דמה שאמרו ביבמות יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת היינו שיש להם כח לעקור את המצוה עצמה ולא רק שאמרו שלא יקיים, ואמר מו"ר רבנו הגר"ד לנדו שאם אכל בסוכה ושולחנו בתוך הבית הרי תלי' במחלוקת הראשונים הנ"ל, שלפי תו' שעקרו את המצוה מה"ת ה"נ דלא חשיב בל תוסיף, ולהר"ן שלא עקרו את המצוה חשיב בל תוסיף. והנה בס' חוט שני חידש דאף שאיש שיושב בסוכה ושולחנו בתוך הבית לא יברך על הסוכה כיון שהרי אמרו לא קיימת מצות סוכה,

אבל אשה להסבורים שמברכת על מצות עשה שהזמן גרמא, כיון שמותרת לאכול גם חוץ לסוכה י"ל שאין בה את הגזירה ותוכל לברך.

וע"פ כל הנ"ל נמצא שאיש שיש בסוכה בשמיני ושולחנו בתוך הבית הרי להתו' שאין זה צורת קיום המצוה אינו לוקה, אבל אשה הואיל ולא גזרו בה את הגזירה של שולחנו בתוך הבית אי"כ אצלה הוי צורת המצוה ולוקה משום בל תוסיף.

וכן יש לדון עוד דהנה עצי סוכה נאסרים בהנאה והיינו דוקא אם יש בהם פעם אחת, ע' במ"ב סי' תרל"ח. והנה יש לדון בישוב בסוכה ושולחנו בתוך הבית אם נאסרה הסוכה, ולכא' לפי התו' שלא קיים מצוה אפי' מה"ת לא נאסרה ולפי הר"ן שמה"ת קיים י"ל שנאסרה.

והנה הסתפקנו באשה שישבה בסוכה או נטלה לולב שיש לה מצוה קיומית אם נאסרה הסוכה והלולב, וכ' לן רבנו הגר"ח קניבסקי: "מסתבר שנאסרה". וכ"כ בס' חיים וברכה אות ע' בשם ליקוטי הד"ט בשם ס' שדה משה.

ולפי' נמצא חידוש שאם איש ישב בסוכה ושולחנו בתוך בית הרי שלהתו' לא נאסרו עצי הסוכה, ואילו אשה שתשב בסוכה ושולחנה בתוך הבית יאסרו עצי הסוכה.

אם שמיני עצרת נקרא חג

בשו"ע סי' תרס"ח ס"א ליל שמיני אומר בתפלה ותתן לנו את יום שמיני חג העצרת הזה, וברמ"א כ' ואנו נוהגין שאין אומרים חג בשמיני שלא מצינו בשום מקום שנקרא חג, ובט"ז הוכיח שנקרא חג וכן הביא בשער הציון מהגר"א ותבואות שור וברכי יוסף בשם סדר רב עמרם גאון. וברש"י סוכה מ"ז ב' ד"ה ברכת המזון, דעד השתא אמרי' את יום חג הסוכות הזה וכאן את יום שמיני חג עצרת הזה. והנה בהושע פרק ב' פסוק י"ג (הפסטר במדבר) "והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה", וברד"ק כ' "ורב סעדיה גאון ז"ל פירש חגה שלש רגלים וכל מועדה ראש השנה ויום הכפורים ושמיני עצרת", ומבואר ששמיני עצרת אינו בכלל חגה אלא בכלל מועדה.

קריאת התורה בשמיני עצרת בחו"ל

בטור סי' תרס"ח כ' גבי קריאת התורה בשמיני עצרת בחוץ לארץ "ומציאין שני ספרים וקורין באחד ה' בראה כל הבכור ואם הוא שבת קורין שבעה ומתחילין עשר תעשר, ויש שמתחילין לעולם עשר תעשר לפי שהוא זמן אסיפה ומתנות עניים", ובשו"ע כ' כד' הראשונה ובמג"א כ' שהמנהג כדעה שנית שהביא הטור.

וצ"ע דהואיל והטור איירי לענין קריאה בחו"ל אי"כ מה יש להזהיר על מעשרות והרי אין מעשרות נוהגות בפירות שגדלות בחו"ל.

ואולי ע"פ המבואר ברמב"ם פ"א מהל' תרומות ה"א "ונביאים התקינו שיהיו נוהגות אפילו בארץ שנער מפני שהיא סמוכה לא"י ורוב ישראל הולכין ושבין שם, והחכמים

הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומובא מפני שהם סביבות לא"י", ובמקומות אלו נהגו ב' ימים טובים של גלויות והיה בהם מעשרות. והי' אפ"ל ומשום פירות הבאות מא"י לחו"ל, צ"ע אם שייך לומר שבזמן האסיף מגיעים הפירות גם לחו"ל.

עמידה בשעת ההקפות למי שקשה לו

בקדושין ל"ג ב' איבעיא להו מהו לעמוד מפני ספר תורה ר' חלקיה ר' סימון ור' אלעזר אמרי קל וחומר מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שכן, ומבואר שיש ק"ו לעמוד מפני ס"ת, וא"כ יש כאן ע"י ק"ו מ"ע דאורייתא. (ושמעתי ממו"ר הגר"ד"ל שהואיל ומצות צריכות כוונה הרי כשעומד לפני ספר תורה צריך לכוין לשם מצוה). והנה מי שא"י לעמוד הרי הוא אנוס, אבל יש לדון שהרי אפשר שלא יבא לבית הכנסת ואז לא יבטל חיוב קימה בפני ס"ת ואילו כאשר בא לביהכ"נ גורם לביטול מצות עמידה בפני ס"ת.

ולכא' י"ל שהרי עצם הביאה לביהכ"נ אין בה שום איסור ואח"כ כשמוציאים הס"ת הרי הוא אנוס. וכעין זה הרי מצינו בד' המרדכי במנחות שאם יש לו בגד ד' כנפות ואין לו ציצית שמותר ללבוש בשבת משום שאין איסור ללבוש בגד בלא ציצית אלא רק מבטל המצוה שמחוייב כעת להטיל ציצית וכיון שהוא אנוס בזה שאין לו ציצית ע"כ מותר.

אלא שמקשים ע"ז מריש מס' ביצה שאם לא חכין עפר לכיסוי הדם לא ישחוט ביו"ט ואמאי לא נימא שהשחיטה עצמה אין בה איסור ואח"כ הרי הוא אנוס על הכיסוי.

ויש שמתרצים שהכיסוי הוא חלק ממצות שחיטה וא"כ נמצא שמעיקרא מחוייב בכך ולא דמי לציצית שאנו חייב אלא רק אחר הלבישה.

וי"ל עוד שבאמת מבואר בפוסקים סי' י"א שצריך להיתר של כבוד הבריות, ובט"ז מבואר משום שיש חולקים על המרדכי ע"כ צריך להיתר של כבודה בריות, אבל במג"א נ' שאף להמרדכי יש איסור דרבנן ללבוש בגד בלא ציצית.

ויש לדון אם הוא איסור בפני' בציצית או י"ל דאינו דוקא בציצית אלא אסרו להכניס עצמו לאונס שיפטר מהמצוה וע"כ צריך לכבוד הבריות, וא"כ מה"ט אסור לשחוט כיו ביו"ט משום שמכניס עצמו לביטול מצות כיסוי הדם.

וא"כ יש לדון אם מותר לבא לביהכ"נ שמכניס עצמו לאונס שאין יכול לעמוד בפני ס"ת.

אבל אפשר דל"ד ללבוש בגד בלא ד' כנפות שאין בו מצוה וע"כ אין לעשות כן בלא כבוד הבריות, אבל כאן יש מצוה לבא לבית הכנסת וא"כ אפשר שהמצוה להתפלל בבית הכנסת עדיף על איסור זה להכניס עצמו לאונס שלא יוכל לעמוד אח"כ בפני ס"ת אבל עדיין ק' ממה שאין לשחוט ביו"ט שלא יכניס עצמו לביטול מצות כיסוי הדם, והרי יש צורך בשחיטה לשמחת יו"ט. והנה מי שמחזיק בעצמו ס"ת א"צ לעמוד בפני ס"ת אחר, ומקור ד"ז בס' חסידים סי' תתקמ"ד.

וע"ש שכ' היו חכמים יושבים והיה אחד מהם בידו חומש ועבר אחד ובידו כ"ד ספרים לפניו ועמדו וזה שבידו ספר לא עמד כי עוסק במצוה פטור מן המצוה ולא היה לו לעמוד לפני ספר וחכמים כו', ומהנה מבואר שהאוחז ספר פטור מלעמוד משום עוסק במצוה, וביותר מבואר בדבריו שאף האוחז חומש בידו הוי עוסק במצוה, ועוד מבואר שיש לעמוד גם בפני כ"ד ספרים.

והנה יליע' לפ"ז אם אוחז בידו ספר מהנביאים אם ג"כ פטור מלעמוד, והנה בשולחן ערוך יורה דעה סימן רפ"ג סעיף א' ומותר לכתוב כל התורה חומש חומש בפני עצמו, ואין בהם קדושת ספר תורה השלם. ויש מי שאומר שהם כס"ת לכל דבריהם, אלא שאין קורין בהם בצבור.

והשתא אם לחומש אין קדושת ס"ת א"כ אפשר דה"ה מי שאוחז נביא א"צ לעמוד, אבל אם לחומש יש קדושת ס"ת אין ראי' מחומש לספר נביא.

הנה במצות מפני שיבה תקום לכא' לא אמרי' עשה דוחה ל"ת היינו אם יש אופן שאילו קם עובר על ל"ת, ע"פ הגמ' בכתובות דף מ' אם אמרה לא בעינא וה"נ כאן אם יאמר לא בעינא אין את העשה א"כ לא אמרי' עשה דוחה ל"ת, (ותלי' בפי' הראשונים שם) והשתא יש לדון אם במצוה לעמוד בפני ס"ת אמרי' עשה דוחה ל"ת שהרי למדו ד"ז מהמצוה לעמוד מפני ת"ח שבה אין עדל"ת.

קריאת התורה בליל ש"ת

הנה קימ"ל שאסור לצאת באמצע קריאת התורה כמבואר בשו"ע סי' קמ"ו, ויל"ע לענין קרה"ת בליל ש"ת שאינה חובה אלא מנהג אם יש בה איסור לצאת באמצע הקריאה.

במהרי"ל דיסקין קו' אחרון סי' ה' אות ט"ו כי אודות תענית ציבור שמי שאינו מתענה אינו עולה לתורה, דה"ל אין לו איסור לצאת באמצע הקריאה, ומשמע דאף שהקריאה היא קריאה של חיוב אבל מי שאינו מתענה אינו חייב בה, וכיון שאינו חייב בה אין איסור לצאת, אלא שכי' שם דדוקא אם הוא לדבר מצוה דאל"כ יש מצוה שהמצוה תעשה ברוב עם ע"ש.

והנה בעיקר קריאת התורה בשמחת תורה צ"ע איך מברכים עליה הואיל ואינה קריאה של חיוב, והרי אם יקרא בתורה ביום שאיננו קריאה א"א לברך ע"ז.

ועי' בשו"ת משיב דבר סי' ט"ז להגאון הנצי"ב שכי' שאין לקרות ביום שאין חייבים לקרות בו, ועי"כ לא יקראו בסיום כתיבת ס"ת, והביא רא"י ממג"א סי' קמ"ד שנהגו להוציא לחתן ס"ת לקרוא ואברהם זקן כו' וזה לא נהגו אלא ביום שיש קרה"ת ומשמע שיש איזה איסור בדבר להוציא ס"ת ביום שאין בו קרה"ת. (ולענין קריאת התורה בליל הושענא רבה עי' בשו"ת תורת רפאל סי' ב', ועי"ע משי"כ בזה בצבא הלוי סוכה סי' צ"ה).

ולכא' צ"ל שהוא מדין ברכה על מנהג וכמו שמברכים על הלל בראש חדש.

והי' נ' עוד דהנה בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קנ"ח דן באופן שא"א לקרות בתורה ביום אם אפשר לקרות בלילה, וכי' שבשעת הדחק אפשר ומשום שבמשנה במגילה כי ע"ב מנו את הדברים שכשרים ביום ולא מנו קה"ת, משמע שקה"ת אין זמנה דוקא ביום.

והביא שם רא"י שבמג"א סי' רפ"ו ס"ק ו' כי שנשים חייבות בקה"ת, ולמה לא חשיב מ"ע שהז"ג לדי' התו' בברכות שגם במצוה דרבנן יש פטור של ז"ג, ומוכח שאפשר גם בלילה, ורא"י זו צ"ב שאף את"ל שנוהג גם בלילה מ"מ זמן גרמא שנוהג רק בשבת וביו"ט, ואמנם נוהג גם בשני וחמישי אבל ג"ז זמן גרמא.

ועי"פ ד' מהרש"ם שקה"ת אינה דוקא ביום י"ל שבאמת הרי ש"ת הוא יום שחייב בקה"ת, וא"כ כשקורים בוזאת הברכה בליל יו"ט מתקיים התקנה לקרות בתורה ביו"ט, ואמנם למחר קורים שוב, אך בלא"ה בש"ת חוזרין וקורים הפרשה כמה פעמים, וא"כ אין בכך חסרון, אך שלפ"ז היה ראוי שמי שעלה לתורה בלילה שלא יחזור ויעלה ביום והמנהג ששוב עולה, וגם ברמ"א סי' תרס"ט כי ובליילה קורים בספר תורה הנדרים שבתורה וכל מקום לפי מנהגו, ועי' מ"ב ס"ק ט"ו הנדרים שבתורה הם הפרשיות שרגילין למוכרן בכל השנה בפני עצמן ונודרין עליהן כגון פרשת ויתן לך פרשת המלאך פרשת ויכולו פרשת יברכך פרשת מה טובו שאלו נקראו נדרים, וכ"מ במ"א סי' רפ"ב ובימינו המנהג לקרות ג' גברי בפי' וזאת הברכה כו', ומבואר שקורין קריאה אחרת מקריאה שמחויבים בה ביו"ט זה.

[ויל"ע בתענית אם א"א לקרות ביום אם יקראו בליל התענית, דאף שעדיין אוכלים בליל התענית אבל הוא חלק מיום התענית, (ועי' בס' משנת חיים תענית סי' כ"ט וסי' ל"ב), וא"כ אולי אפשר לקרות אז קרה"ת של תענית].

ולפ"ז ודאי שיש איסור לצאת באמצע קריאה זו כיון שהרי זו קריאת התורה של יו"ט.

והנה במקומות שקורין ליל ש"ת ג' קרואים, אבל ראיתי במקום א' שהיו מעלין ה' קרואים, והי' חכ"א שם שפקפק בזה ולא רצה לעלות לעליה ד' או ה', ולהני"ל זו קריאה של יו"ט הרי ביו"ט הרי בקריאת יו"ט יש ה' קרואים.

למה אין אומרים שים שלום בערבית של ש"ת

ברמ"א סי' קצ"ז ס"ב כי ונהגו לומר בשחרית שים שלום וכן כל זמן שאומר אלהינו כו', אבל בלאו הכי מתחילין שלום רב, ויש מתחילין שים שלום במנחה של שבת,

והואיל וכתוב ביה באור פניך נתת לנו, שהיא התורה שקורין במנחה בשבת (הגהות מיימוני פ"ח מהלכות תפלה).

והנה יש לדון אם באמת קראו בתורה במנחה בשבת והפסיקו ואח"כ התפללו אם יאמרו שים שלום, וכן יש לדון אם מתפלל ביחידות שאין לו קרה"ת אם אומר שים שלום, ועי' מקור חיים להגאון בעל חוות יאיר על שו"ע סי' קכ"ז משי"כ בזה.

והנה בת"ב שחרית שאין בו נשיאות כפים ואין אומרים או"א, א"כ למה אומרים שים שלום, אלא שבת"ב יש קרה"ת, ולהסוברים שכשיש קרה"ת אומרים שים שלום א"ש, אך להסוברים שבמנחה בשבת אומרים שלום רב שרק במקום שיש או"א אומרים שים שלום ולא במקום שיש קרה"ת, יק' למה אומרים בת"ב בשרחית שים שלום.

ובמ"ב סי' קכ"א ו' שבבית האבל אין אומרים או"א, [ודי' החזו"א שיש ברכת כהנים בבית האבל והובא בשם מו"ר הגר"ח ק' ד' המ"ב הם בחו"ל שלא היו נושאים כפים כל יום]. וא"כ יל"ע איך אומרים שים שלום, ובלא"ה יש לדון בכל מתפלל שחרית ביחידות, ואם נימא שאין זה תלי' בכל אחד בפני"ע אלא בסוג התפילה, א"כ ה"נ מנחה בשבת יאמר גם ביחיד שים שלום.

ויש להעיר עוד להנהיגים לקרות בתורה בליל ש"ת א"כ יאמרו גם בליל שמחת תורה שים שלום ואף שאין זו קריאה מדינא אלא מנהג, אבל אם תלוי במציאות אם קוראים מ"ש אם זו קריאה של דין או של מנהג.

ואולי מה שאומרים שים שלום משום קריאת התורה הוא רק אם קריאת התורה קדמה לתפילה וזה שייך רק במנחה ולא בערבית של ש"ת.

אך א"כ שוב יק' בת"ב בשחרית שאין אומרים או"א למה אומרים שים שלום, ואם משום קרה"ת הרי קרה"ת היא אחר התפילה ומוכח שגם קריאה אחר התפילה היא סיבה לומר שים שלום, וא"כ ה"נ ליל ש"ת.

ציורף לזימון בבן חו"ל שאוכל בסוכה בשמיני עצרת ובן א"י שאוכל בבית

בדף מ"ח א' מבואר שאם רוצה לאכול בשמיני בסוכה צריך לפגום את הסוכה כדי שלא יראה כמוסיף.

והנה בן חו"ל שהגיע לארץ יושב בסוכה בשמיני כמו בחו"ל, ומעשה שעשו סעודה עם בני א"י ובני א"י ישבו בבית סמוך לסוכה ובני חו"ל ישבו בסוכה, והרי לבני חו"ל אסור לישב בפנים ובני א"י אסורים לישב בסוכה שלא פסלוה ולא עשו בה היכר שאינה למצוה, ויש לדון אם מצטרפים בזה לזימון.

ומצינו בשו"ע או"ח סי' קצ"ו ס"ג כי שלשה שאכלו כאחד וא' נזהר בפת עכו"ם וא' אינו נזהר או אחד מהן כהן ואוכל חלות אע"פ שאותו שנוהר אינו יכול לאכול עם אותו שאינו נזהר ולא ישראל עם הכהן כיון שאותו שאינו נזהר יכול לאכול עם הנזהר וכהן עם הישראל מצטרפין אבל אם היו כהנים וזר אוכלים כאחד והכהנים אוכלים חלב ונזהרים מפת של עכו"ם והזר אוכל פת של עכו"ם אינם מצטרפין וה"ה לשלשה שמודרים הנה זה מזה שאינם מצטרפין לזימון.

והנה שם איירי דאין יכולים לאכול א' מפת של חבירו, ואילו כאן יכולים לאכול כל א' מפת של חבירו, אבל אין יכולים לאכול כל א' במקום של חבירו.

וכן יש לדון בסוכה למעלה מכי' ובהנהגה איצטבא ומיעטה הרי מקום זה כשר, וחוצה לו יש להכשיר מדין פסל היוצא מן הסוכה, אבל תחת דו"ע א"א לישב דאם היא דופן אינה סכך, אבל אם יש ד' דו"ע מכל צד והרי סגי בגי' ד' הדגמ"ר סי' תרל"ג שיכול לישב בכל מקום דיכול לומר שהדו"ע הם שאר הדפנות ולא במקום שהוא יושב, ולהדגמ"ר יכול בבוקר לישב בצד זה ובערב בצד זה וכן בכל החג, אבל בבכורי יעקב מצדד שבב' אנשים אפ"ל כן ולא באדם אחד והו"ד בשעה"צ ס"ק כ"ג, נמצא להבכורי יעקב שאם פעם אחת ישב בצד א' שוב אין יכול לישב בצד אחר, ונמצא שאם בא לישב בצד אחר אין יוצא וחבירו יוצא. והשתא יל"ע אם מצטרפים לזימון כה"ג.

להכניס לסוכה כלי שמלאכתו לאיסור להתיר לאכול בשמיני עצרת

בסוכה מ"ח א' גבי מי שרוצה לאכול בסוכה גם ביו"ט אחרון של חג דמעייל בה מאני מיכלא דאמר רבא מאני מיכלא בר ממטלתא כו' יל"ע אם מותר להכניס כלי שמלאכתו לאיסור אם ד"ז חשיב שימוש לצורך גופו שרוצה עי"כ להתיר לישב בסוכה באחרון של חג, וכע"ז גבי ככר או תינוק על מת אם מותר להניח כלי שמלאכתו לאיסור, ושמעתי עוד לדון אם מותר להניח כלי שמלאכתו לאיסור בשבת כהפסק כשאוכל עם אשתו נדה או שא' אוכל בשר והשני מאכלי חלב.